

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

**ZAŠTITA ŽENA OD NASILJA U PORODICI U
ZAKONODAVSTVU FEDERACIJE BOSNE I
HERCEGOVINE**

- magistarski rad -

Kandidatkinja:

Jasmina Nalo

broj indeksa: 633/II-SW

Mentorica:

Doc. dr. Borjana Miković

Sarajevo, februar 2020. godine

SADRŽAJ

Prvi dio

Metodološki okvir rada.....	2
1.Uvod	3
2.Problem istraživanja	3
3.Predmet istraživanja	4
4.Ciljevi istraživanja.....	4
5.Sistem hipoteza.....	5
<i>a.Generalna hipoteza.....</i>	5
<i>b.Posebne hipoteze.....</i>	5
6.Metode istraživanja.....	6
7.Vremensko (i prostorno) određenje istraživanja	6

Drugi dio

Nasilje u porodici: određenje, oblici, uzroci, rasprostranjenost i posljedice.....	7
1.Šta je nasilje u porodici?	8
2.Oblici nasilja u porodici	10
3.Uzroci nasilja u porodici.....	12
4.Rasprostranjenost nasilja u porodici.....	14
5.Posljedice nasilja u porodici	16

Treći dio

Zaštita žena od nasilja u porodici u zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine.....	18
6.Nasilje u porodici kao krivično djelo i njegovo prijavljivanje	19
7.Vrste, dostupnost i izvršenje zaštitnih mjera	22
8.Zadaci centra za socijalni rad u zaštiti i tretmanu žrtve nasilja u porodici.....	24
9.Saradnja mreže institucija u lokalnoj zajednici u provođenju mjera zaštite od porodičnog nasilja s posebnim osvrtom na zadatke zdravstvenih ustanova.....	26
<i>9.1.Provođenje zaštitnih mjera od strane zdravstvenih ustanova.....</i>	28
10.Uloga sigurnih kuća u slučajevima nasilja u porodici.....	30
<i>10.1.SOS telefon.....</i>	33

Četvrti dio

Rezultati istraživanja	35
ZAKLJUČAK.....	49
LITERATURA	51
PRILOZI.....	54
POPIS GRAFIKONA	58

Prvi dio

Metodološki okvir rada

1. Uvod

Istraživanje pod naslovom „*Zaštita žena od nasilja u porodici u zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine*“ motivisano je činjenicom da je problem nasilja nad ženama u stalnom porastu te kao takav zahtijeva daljnja istraživanja. Nasilje nad bilo kojim članom porodice uzrokuje disfunkcionalnost porodice, a naročito se negativno odražava na razvoj i život djece. U BiH se o nasilju nad ženama aktivnije govori posljednjih deset godina, iako i danas o nasilju nad ženama najčešće možemo čuti ili pročitati putem medija u crnoj hronici, mada je javnost sve više svjesna ovog problema. Podaci Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, pokazuju da je u BiH 50% ukupne populacije žena doživjelo bar neki oblik nasilja nakon što su navršile 15 godina. U ovom kontekstu država ima pravo i obavezu poduzeti potrebne mjere da bi sprječila nasilje u porodici odnosno umanjila i ublažila njegove posljedice. Ovo posebno što nasilje u porodici nije samo i isključivo problem pojedinca ili porodice kao sistema, već i odgovornosti države u smislu poduzimanja odgovarajućih mera uključujući: djelotvoran zakonski okvir s kaznenim sankcijama, prevenciju i tretman nasilnika. Vlast u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH) još uvijek i pored zakonskog normiranja nije našla sveobuhvatno rješenje kako sprječiti ili barem ublažiti eskalaciju nasilja u porodici. Žene i djeca žrtve nasilja su jedna od najosjetljivijih skupina, a njihova šansa za boljim životom izvan kruga socijalne marginaliziranih uveliko ovisi o pomoći društva/odnosno primjene zakona i institucija. Društvo u kojem živimo izgrađeno je na dubokim patrijarhalnim temeljima tako da danas žene žrtve nasilja ne uživaju odgovarajuću podršku i suočene s tradicionalnim predrasudama nerijetko nastavljaju život s nasilnom osobom.

2. Problem istraživanja

Nasilje u porodici je ozbiljan problem kojem se u FBiH ne pristupa s dovoljno pažnje, što je zabrinjavajuće, pogotovo ukoliko se ima u vidu da su posljedice nasilja za žrtvu dalekosežne i nemjerljive. Živimo u društvu u kojem je nasilje još uvijek tabu tema o kojoj se ne govori javno onoliko koliko ozbiljnost ovog problema zahtijeva, tako da veliki broj slučajeva nasilja u porodici ostaje neprijavljen. Ono što dodatno utiče na neprijavljivanje nasilja je i nedovoljna informisanost žrtve o mogućnostima zaštite budući da se nasiljem krše osnovna ljudska prava.

U praksi nerijetko se žene žrtve nasilja nakon boravka u sigurnoj kući određeno vrijeme, vraćaju u porodicu gdje su doživjele nasilje, te je jedan od problema ovog istraživanja pitanje institucionalnog zbrinjavanja žene žrtve i zaštite žena od nasilja u porodici u skladu sa zakonodavstvom FBiH. Problem istraživanja obuhvata i posljedice koje nasilje ostavlja kako na ženu žrtvu nasilja tako i na ostale članove porodice. Nasilje u porodici narušava zdravlje, samopouzdanje, žrtve su preplašene i nesigurne u odnosima sa drugim ljudima i potrebna im je pomoć i podrška kako društva tako i institucija (policija, CSR, sigurna kuća) kako bi izašle iz začaranog kruga nasilja.

3. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu određen je prije svega mjestom nastanka same pojave, porodicom, ali i definiranjem i oblicima nasilja nad ženom, te mjerama društva, na prvom mjestu u zakonima normirane zaštite žene od nasilja u porodici. U ovom kontekstu sam teorijski dio rada čine pored dostupne literature i rezultati istraživanja provedenog posebno u BiH. S tim u vezi konkretni predmet istraživanja su: pojam nasilja nad ženama u porodici, oblici i uzroci nasilja u porodici, posljedice i rasprostranjenost nasilja u porodici, način prijavljivanja nasilja u porodici (policija, SOS telefon), zaštita žene od nasilja u porodici kroz zakonodavstvo FBiH, uloga vladinih i nevladinih organa.

4. Ciljevi istraživanja

Polazeći od predmeta istraživanja među bitne ciljeve ovog rada pored deskripcije, odnosno određenja oblika nasilja nad ženama u porodici i rasprostranjenosti ove pojave na području FBiH moguće je utvrditi uzroke koji dovode do pojave nasilja nad ženama u porodici. Također, cilj rada je doći i do saznanja o mogućim posljedicama za ženu-žrtvu nasilja, te utvrditi koliko se u praksi primjenjuje posebno Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH i na koji se način pomaže i štiti žrtva, ali i kako se tretira počinjac nasilja.

Jedan od ciljeva je istražiti i postojanje određenih proturječnosti u zaštiti žena od nasilja u porodici za koje pretpostavljamo da proizlaze, najvjerovatnije djelimično, iz neodgovarajućih sistemskih rješenja ali i nedovoljne educiranosti različitih profila stručnjaka u okviru mreže institucija u lokalnoj zajednici. U tom kontekstu posebno izdvajamo pravosuđe i centre za socijalni rad.

5. Sistem hipoteza

a. Generalna hipoteza

Zakonodavstvo FBiH normira različite oblike zaštite i pomoći ženi-žrtvi nasilja u porodici, koji se u praksi gotovo i ne provode. To ima za posljedicu da se žene žrtve nasilja u najvećem broju slučajeva nakon poduzimanja određenih mjera najčešće ponovo vraćaju nasilniku, odnosno porodici gdje i dalje trpe nasilje.

b. Posebne hipoteze

- Blage kazne koje se izriču počiniteljima nasilja utiču na kreiranje stava žrtve da je bolje da živi sa nasilnikom, nego sama u konstantnom strahu od nasilnika.
- Nepoštivanje i neprimjenjivanje odgovarajućih zakonskih odredaba u praksi kao i nedovoljan rad mreže institucija u lokalnoj zajednici utiče na povećanje broja žena žrtva nasilja u porodici koje se opredjeljuju da trpe nasilje i ne traže pomoći društva.
- Sigurna kuća ima veliki značaj u ostvarivanju zaštite žena žrtava nasilja u porodici, iako je ovaj oblik pružanja pomoći privremen.
- Nedostatka stručnog kadra u oblasti socijalne zaštite dovodi do površnog pristupa u osnaživanju žena žrtava nasilja u porodici.
- Loša socioekonomска situacija u društvu utiče kako na kvalitetu pružanja usluga žrtvama nasilja tako i na ekonomsku neovisnost žena žrtava nasilja.

- Neinformisanost o mogućnostima prijavljivanja nasilja i postojanja zakonskih mjera zaštite uzrokuje to da mnoge žene-žrtve ostaju živjeti u porodici gdje trpe nasilje.

6. Metode istraživanja

Istraživanje pod naslovom: „*Zaštita žena od nasilja u porodici u zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine*“ je teorijsko-empirijsko. Kako bi dokazali opravdanost istraživanja i postavljenih hipoteza u radu će biti korištene sljedeće metode istraživanja: historijska metoda, komparativna metoda, metoda analize sadržaja, metoda ankete i intervjua i statistička metoda.

7. Vremensko (i prostorno) određenje istraživanja

Istraživanje je obavljeno na području Kantona Sarajevo u periodu 2015. – 2018. godina.

Drugi dio

Nasilje u porodici: određenje, oblici, uzroci, rasprostranjenost i posljedice

Nasilje u porodici: određenje, oblici, uzroci, rasprostranjenost i posljedice

1. Šta je nasilje u porodici?

Nasilje u porodici se dešava u privatnoj sferi života i odnosi se na nasilne radnje između članova porodice koji žive zajedno, kao i nasilje jednog partnera prema drugom – što se naziva partnerskim nasiljem. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine¹ normira: „Porodicu, u smislu ovog zakona, čine:

- 1) bračni i vanbračni partneri i njihova djeca (zajednička ili iz ranijih zajednica),
- 2) srodnici: krvni srodnici i srodnici iz odnosa potpunog usvojenja u pravoj liniji bez ograničenja, a u pobočnoj liniji zaključno sa četvrtim stepenom; očuh, mačeha; usvojenik i usvojitelj iz odnosa nepotpunog usvojenja; srodnici po tazbini zaključno sa drugim stepenom,
- 3) staralac i štićenik, hranilac i hranjenik,
- 4) bivši bračni i vanbračni partneri i njihova djeca (zajednička ili iz ranijih zajednica) i njihovi roditelji, uključujući očuha i mačehu“ (čl. 6).

Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini² nasilje u porodici definira se kao svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanesena fizička, psihička, seksualna ili ekomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputavaju članove porodice ili domaćinstva da uživaju u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života (čl. 6). Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH normira da nasilje u porodici postoji „ukoliko postoji osnova sumnje da su učinjene radnje, kojim član porodice nanosi fizičku, psihičku ili seksualnu bol ili patnju i/ili ekomsku štetu, kao i prijetnje koje izazivaju strah od fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja i/ili ekomske štete kod drugog člana porodice“ (čl. 7). Radnje nasilja u porodici ili prijetnje tim radnjama, za koje se izriču zaštitne mjere su:

- 1) svaka primjena fizičke sile na fizički ili psihički integritet člana porodice,
- 2) svako postupanje jednog člana porodice koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili patnju,
- 3) prouzrokovanje straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva člana porodice ucjenom ili drugom prinudom,

¹ Čl. 6.Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 20/13).

² Čl.6.Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini ("Službene novine BiH", broj 16/03 i 102/09).

- 4) fizički napad člana porodice na drugog člana porodice, bez obzira da li je nastupila fizička povreda ili nije,
- 5) verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja člana porodice od drugog člana porodice,
- 6) seksualno uznemiravanje,
- 7) uhodenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja drugog člana porodice,
- 8) oštećenje ili uništenje zajedničke imovine ili imovine u posjedu,
- 9) upotreba fizičkog nasilja ili prouzrokovanje straha u cilju oduzimanja prava na ekonomsku nezavisnost zabranom rada ili držanjem člana porodice u odnosu zavisnosti ili podređenosti,
- 10) upotreba fizičkog i psihičkog nasilja prema djeci i zanemarivanje u njihovom odgoju,
- 11) fizičko i psihičko nasilje prema starim, iznemoglim osobama i zanemarivanje u njihovom njegovanju i liječenju,
- 12) nasilna izolacija ili ograničenje slobode kretanja člana porodice i
- 13) propuštanje dužne pažnje i nepružanje pomoći i zaštite članu porodice i pored obaveze po zakonu.”³

Kako je normirano u članu 7., postoje različiti oblici prisile i zlostavljanja koji se mogu sistematski koristiti da se ističe i održava dominacija i kontrola nad intimnim partnerom/icom (bračnim ili vanbračnim). Nažalost, mnogi oblici prisile i zlostavljanja nisu adekvatno prepoznati među profesionalcima u krivičnopravnom sistemu.

U Konvenciji Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici⁴ navodi se da je nasilje u porodici „svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog, odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu, odnosno između bivših, odnosno sadašnjih supružnika, odnosno partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom“ (čl. 3. tačka b).

Nasilje u porodici je rodno neutralano ali žrtve su najčešće žene ili djevojke, te djeca kao direktnе ili indirektne žrtve nasilja. Jedan od razloga nasilja nad ženom je i paterijahalnost društva. Kad žena doživljava nasilje društvo (npr. komšije) zatvara oči jer nasilje smatra privatnim problemom i dijelom intime.

³ Čl.7. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

⁴ Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, potpisana 11.05.2011. godine u Istanbulu a stupila je na snagu 01.08. 2014 godine. Dostupno na: <https://rm.coe.int/168046246e> (pristup 10.04.2018.god.). BiH je 7. 11. 2013.godine, ratifikovala Istanbulsku konvenciju.

2. Oblici nasilja u porodici

Nasilje u porodici je prisutno u svim kulturama i smatra se posljedicom tradicionalnog viđenja žena kao vlasništva muškaraca. Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, nasilje se može pojaviti u različitim oblicima kao što su tjelesno (fizičko), emocionalno, seksualno i ekonomsko zlostavljanje. Ovim oblicima nasilja najčešće su izloženi u porodici žene, djeca i starije osobe gdje im je ugroženo fizičko i mentalno zdravlje. Najčešći oblici nasilja u porodici posebno nad ženama ali i partnerskim odnosima, koji se navode u literaturi su:

1. Psihičko nasilje, odnosi se na oblike zlostavljanja s ciljem zadobivanja moći i kontrole nad žrtvom. Razarajuće je za ženino psihičko zdravlje i ličnost. Obuhvaća različite zabrane, prijetnje njoj ili njoj dragoj osobi, uvrede, ismijavanje u javnosti, podcjenjivanje, omalovažavanje, obezvređivanje, proglašavanje psihički bolesnom ili nestabilnom, ucjene, kontrolu kretanja, izolaciju i sl.
2. Tjelesno nasilje, uključuje guranje, šamaranje, čupanje kose, udaranje rukama, nogama ili predmetima, nanošenje povreda različitim vrstama oružja, opekomine i drugo. Svi ovi oblici tjelesnog zlostavljanja mogu rezultirati lakis ili teškim tjelesnim povredama. Tjelesno nasilje može ići i do pokušaja ubistva.
3. Seksualno nasilje, obuhvaća tjelesno i psihičko nasilje, a odnosi se na seksualno uzneniranje, seksualnu zloupotrebu, incest, nedobrovoljne seksualne radnje i silovanje.
4. Ekonomsko nasilje, uključuje uskraćivanje i oduzimanje finansijskih sredstava, neplaćanje alimentacije i sve druge oblike ostavljanja žene bez sredstava za život.⁵
5. Emocionalno nasilje je oblik zlostavljanja u kom počinitelj na poseban način kontinuirano djeluje na žrtvu s ciljem stvaranja osjećaja manje vrijednosti kod nje, kao i pomanjkanja samopoštovanja, imputirajući joj tom prilikom osjećaj poniženja, stida i straha. Žrtva je uvijek u stanju nesnalaženja i konfuzije jer često ne zna šta joj se ustvari dešava ali osjeća da “nešto nije uredu.”⁶

⁵ Miković M. i Bašić S., *Nasilje u porodici*, Hrestomatija, Sarajevo, 2011, str. 280-282.

⁶ Nefić I., *Nasilje i zakon*, Fondacija Heinrich Böll, Sarajevo, 2005. str. 19.

6. Situacijsko nasilje se pojavljuje kada neslaganja pređu u bijesne svađe, a potom one eskaliraju u nasilje. Ova vrsta nasilja može biti blaga ili ozbiljna ili čak izolirana, međutim kod nekih parova obrazac takvog nasilja postaje izuzetno opasan jer vremenom može eskalirati u fizičke napade.⁷

7. Sistemsko nasilje se ogleda u činjenici da počinioi kontroliraju svoje partnerice kombiniranjem nasilja sa drugim taktikama, kao što su prijetnje i zastrašivanje, ekonomsko nasilje, psihičko zlostavljanje, izolacija kao i korištenje muških privilegija. Ovaj oblik nasilja podrazumijeva dugotrajan ciklus nasilja nad ženama od strane muškarca (partnera) koji koristi manipulacije ne samo kako bi kontrolirali svoju partnericu nego i da bi je odvratili od prijavljivanje nasilja ili traženja pomoći.⁸

8. Socijalno nasilje predstavlja izolaciju i kontrolu nad društvenim životom. Ovaj vid nasilja se ogleda u ograničavanju komunikacije sa prijateljima, rodbinom ili nekim drugim licima koja pripadaju užem krugu. Zlostavljanje na ovaj način dovodi do frustracije zbog nemogućnosti komunikacije sa željenom osobom.⁹

9. Institucionalno zlostavljanje - definira se kao slabo postupanje socijalnih radnika, policije, sudaca i ostalih državnih službenika u slučajevima nasilja protiv žena, ne pružanje sveobuhvatne pomoći ženama i djeci, slaba učinkovitost državnih institucija i ustanova zaduženih za pružanje zaštite žrtvama i sankcioniranje počinitelja.¹⁰

Oblik i način zlostavljanja koje koristi nasilnik da bi demonstrirao svoju moć nad samom žrtvom zavisi od osobnih karakteristika ličnosti nasilnika, o njegovom tradicionalnom stavu o ulozi žene, poremećaja ličnosti kao i generacijskog prijenosa nasilja. Bilo koji oblik nasilja uništava porodicu i ostavlja duboke traume i ženama i djeci te se odražava i na cijelo društvo pa je zbog toga nužna preventivna i represivna aktivna uloga svih društvenih aktera.

⁷ Halilović, M., *Preživjele govore: Osyrt na odgovore krivičnopravnog sistema na nasilje u porodici u BiH*, AI/DCAF, Sarajevo, 2015, str. 21.

⁸ Ibid., str. 22.

⁹ Galić, N. i dr., *Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici u RS*, Priručnik za postupanje subjekta, zaštite,2 dopunjeno izdanje, Banja Luka, 2010, str. 66.

¹⁰ Bego, A. i sur., *Mogućnosti zapošljavanja za žene koje su preživjele nasilje*, Autonomna ženska kuća, Zagreb, 2011, dostupno:<http://www.azkz.net/dokumenti/ccb671a9d732dc24a8b76f2a604597.pdf>, pristup (10.10.2019).

3. Uzroci nasilja u porodici

Nasilje u porodici je naučeno ponašanje – ponašanje koje se uči na nivou pojedinca, porodice, zajednice i na društveno-kulturnom nivou. Na primjer, ako se na jednom od ovih nivoa ili na više njih modelira, uči ili odražava rodna neravnopravnost i prihvatljivost muškog nasilja, onda se nasilje u porodici može naučiti i prenosi sa jedne generacije na drugu. Uzroci nasilja mogu biti različiti i razlikuju se od slučaja do slučaja. Rodna neravnopravnost između muškaraca i žena je glavni uzrok nasilja u porodici - a samim tim i rizik od vršenja nasilja ili od postajanja žrtvom nasilja u porodici je povezan u onoj mjeri u kojoj je rodna neravnopravnost izražena na svakom od ovih nivoa - pojedinca, porodice, zajednice i društva.

1. Nivo pojedinca: Faktori u biološkoj i društveno-ličnoj prošlosti koji povećavaju rizik da će osoba postati žrtva ili počinitelj nasilja.¹¹ Na primjer, stavovi ili uvjerenja kojima se podržava porodično nasilje, osjećaj da se na nešto/nekoga polažu prava, ranije zlostavljanje ili prisustvo tokom zlostavljanja, zloupotreba alkohola i droga. Značajno je naglasiti da je najveći faktor rizika da osoba postane žrtva nasilja u porodici taj da je žrtva žena. Isto tako, stavovi muškaraca o rodnoj ravnopravnosti i kontrolirajućem ponašanju prema ženama predstavljaju glavne predskazivače nasilja nad ženama.
2. Nivo porodice/veze: Faktori koji se odnose na najbliže odnose neke osobe, prijatelje, intimne partnere, članove porodice, a koji povećavaju rizik. Na primjer, druženje sa nasilnim vršnjacima, emocionalno nepodržavajuće, fizički nasilno ili izrazito patrijarhalno porodično okruženje.
3. Nivo zajednice: Faktori na nivou zajednice poput veza sa školom ili radnim mjestom koji mogu povećati rizik pojedinca. Na primjer, opća tolerancija nasilja nad ženama, nedostatak podrške policije i pravosuđa, slabe sankcije zajednice prema počiniteljima.¹²
4. Društveni nivo: Društvene i kulturne norme koje kreiraju okruženje u kojem se nasilje prihvata ili odobrava. Na primjer, društvena, politička i ekomska neravnopravnost koja se temelji na rodu/spolu, religiji, etnicitetu, itd. koju društvo u velikoj mjeri prihvata i čak i provodi.

¹¹ Goleman, D., *Emocionalna inteligencija*, Zagreb, Mozaik knjiga, 1997 godine str. 42.

¹² Šeparović, Z., *Viktimologija - studije o žrtvama*. Zagreb: Tiskara "Zagreb" i Pravni fakultet, 1985 godine str. 44.

Počinitelji nasilja u porodici često izbjegavaju preuzimanje odgovornosti za svoje ponašanje tako što za njega krive nekoga ili nešto, negiraju da se uopće desilo ili minimiziraju svoje ponašanje. Međutim, postoje faktori koji mogu povećati rizik da će se desiti nasilje u porodici. Važno je napomenuti da faktor rizika ne predstavlja uzrok, već se može smatrati faktorom koji umanjuje inhibicije počinitelja (npr. droga/alkohol) ili pruža opravdanje za zlostavljanje (stres, nezaposlenost, gubitak živaca). Faktori koji su u prošlosti korišteni za objašnjavanje nasilja u porodici, ali se sada smatraju faktorima rizika za činjenje nasilja su:

1. „Zloupotreba droga i alkohola/ovisnost je povezana sa povećanim rizikom za izvršenje nasilja u porodici i viktimizacijom. Ovisnost o drogama i alkoholu ne uzrokuje nasilje u porodici - ukoliko konzumacija alkohola i droga uzrokuje nasilje onda bi sve osobe koje piju alkohol ili koriste droge bile nasilne. Ipak, ne piju svi počinitelji alkohol niti konzumiraju drogu, niti sve osobe koje piju ili koriste droge čine nasilje u porodici (ili bilo koju drugu vrstu nasilja). Na primjer, studijom kojom se ispitivalo 200 počinitelja utvrđeno je da značajan dio zlostavljača nije pio ili koristio droge. Čak i među onima koji su zloupotrebljavali ove supstance, nasilno ponašanje nije bilo ograničeno samo na one prilike kada su bili pod njihovim dejstvom. Također je utvrđeno da „zloupotreba alkohola i droga može umanjiti inhibicije, ali je također zgodna za racionalizaciju.”¹³ Kada govorimo o počiniteljima koji ih koriste, alkohol i droga mogu povećati učestalost i ozbiljnost nasilja u porodici. Nadalje, čini se da su u slučaju nekih počinitelja i zloupotreba opijata i nasilje u porodici povezani sa temeljnom potrebom da imaju moć i kontrolu koja je povezana sa rodno zasnovanim iskrivljenim percepcijama i nesigurnostima.
2. Ekonomski stres i siromaštvo povezano je sa povećanim rizikom za izvršenje nasilja u porodici i viktimizacijom – ali ne uzrokuje da se nasilje dogodi. Iako postoji veza između nivoa prihoda i nasilja u porodici, analiza nije tako jednostavna – na primjer, niz studija povezuje profil muškaraca nižeg socio-ekonomskog statusa, koji nisu uspješni u ulozi hranitelja, sa motivacijom da se potvrđuje dominacija nasiljem, koje uključuje i nasilje nad ženama kao način postizanja maskulinog statusa i uspjeha. Ovo istraživanje pokazuje da seksualno osvajanje i postizanje društvene i fizičke kontrole nad ženama može predstavljati izvor moći i mjeru uspjeha nemoćnih muškaraca koji su prema tradicionalnim markerima uspjeha poput bogatstva neuspješni.

¹³ Vida, S., Monks, R. C., Des Rosiers, P. *Prevalence and correlate of elder abuse in a geriatric psychiatry service*. Canadian Journal of Psychiatry, 47, 2002, str. 78.

3. Mentalno oboljenje je povezano sa povećanim rizikom za izvršenje nasilja u porodici i posebno sa viktimizacijom. Neka od prvih istraživanja među počiniteljima nasilja u porodici otkrila su da se oni obično klasificiraju u "normalne" usprkos potrebi za kontrolom i činjenici da pokazuju defanzivnost, bijes, nedostatak empatije za majku ili djecu i negiraju zlostavljanje.¹⁴

Pobrojano predstavlja samo neke od uzroka nasilja u porodici koji najčešće djeluju kombinovano. Osnovni uzrok nasilničkog ponašanja je nesigurnost ličnosti samog nasilnika. Jer je većina nasilnika posredno ili neposredno u djetinjstvu bilo žrtva zlostavljanja, te svoju bol nastoje prenijeti na drugu osobu kako bi vratili svoje samopouzdanje i samopoštovanje. Nasilnik koji je nezadovoljan samim sobom, kontroliranjem drugih, u ovom slučaju žene, želi uspostaviti ravnotežu nad samim sobom i okolinom odnosno zadovoljava svoj ego, jer neko ko je sretan i zadovoljan sa svojim životom neće imati potrebu da bilo koga zlostavlja ili da drži pod kontrolom.

4. Rasprostranjenost nasilja u porodici

Dosadašnjim istraživanjima utvrđeno je da nasilje u porodici predstavlja model ponašanja, a ne izolovani incident, da je porast nasilja u društvu direktno povezan sa porastom nasilja u porodici, da su najčešće žrtve nasilja u porodici žene, djeca, stare i nemoćne osobe, da osoba može biti izložena nasilju u porodici od najranijeg djetinjstva do duboke starosti, da su posljedice izloženosti nasilju brojne i da bitno utiču na mentalno zdravlje onih koji su mu neposredno izloženi, ali i onih koji ga posmatraju i da „količina“ nasilja doživljena u djetinjstvu doprinosi razvoju i pribjegavanju nasilju u međuljudskim odnosima u odrasлом dobu života. Od svih vrsta nasilja u porodici na prvom mjestu po zastupljenosti je nasilje nad ženama, koje se najčešće dešava iza zatvorenih vrata. Održavanje patrijarhata i načina socijalizacije muških rodnih uloga, daje legitimnost dominaciji muškaraca nad drugima i nad ženama, a nasilje se koristi kao metod za uspostavljanje te dominacije.

¹⁴ Galić, N., *Vodič u postupanju: nasilje u porodici: dodatak Priručniku za sudska razmatranja slučajeva nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo:Atlantska inicijativa, 2016, str. 12-13. Dostupno: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Practice-Guide-Domesti-Violence_Bos.pdf, pristup: 19.11.2019.godine.

Nasilje za žrtvu predstavlja svojevrstan traumatski događaj, koji je čini primarno viktimiziranom i može proizvesti niz negativnih posljedica od fizičkih povreda i oštećenja zdravlja, do materijalnih gubitaka, duševnih patnji i narušavanja psihičke ravnoteže. I zato kada se govori o nasilju u porodici, najčešće se radi o nasilju koje trpe žene, odnosno o fizičkom, psihičkom ali i seksualnom nasilju. Bitno je istaći da je nasilje najčešće kombinovano.

Podaci agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, prema istraživanju pod nazivom *“Studija o rasprostranjenosti nasilja nad ženama u Bosni i Hercegovini”*,¹⁵ govore da je u BiH gotovo 50% žena (47,2% u BiH, 47,2% u FBiH i 47,3% u RS-u) doživjelo bar neki oblik nasilja nakon što su navršile 15 godina. Isti podaci govore da je psihičko nasilje najrasprostranjeniji oblik, sa ukupnom stopom prevalencije od 41,9% tokom života i 10,8% u toku posljednjih godinu dana, te da potom slijedi fizičko nasilje, sa stopom prevalencije na životnom nivou od 24,3%, a tokom posljednjih godinu dana 2,4%. Seksualno nasilje doživjelo je tokom odrasle dobi 6% žena, dok je ovakvo iskustvo u toku posljednjih godinu dana imalo 1,3% žena. Najšire je rasprostranjeno nasilje koje nad ženama vrše njihovi sadašnji ili bivši partneri, jer su oni počinioци u 71,5% slučajeva. Mlade su žene više izložene nasilju nego starije (stopa prevalencije kod žena starosti 18–24 godine iznosi 56,38%, a kod starijih od 65 godina 44,2%). Također, prema istom istraživanju, nasilju su najčešće izložene žene starosti od 18 do 24 godine života s tim da su žene koje dožive nasilje češće iz ruralnih nego iz urbanih sredina. Pri tome, istraživanje sadrži podatak da žene često ne znaju prepoznati nasilje i da sebe ne vide kao žrtve nasilja, dok je tek mali broj njih koje su izložene nasilju zaista potražilo pomoći i podršku. Najviše je zastupljeno psihičko nasilje kao i kombinovano psihičko i fizičko nasilje.

Prema podacima u izvještaju o radu Uprave policije MUP-a Kantona Sarajevo za 2017.-2018. godinu, u 2017. godini registrovano je 242 krivična djela nasilja u porodici, a 2018. godine neznatno manje (237).¹⁶ Međutim i pored naprijed prezentiranih pokazatelja veoma je teško utvrditi obim prisutnosti nasilja nad ženama u porodici u FBiH. Osnovni razlozi za to prije svega se nalaze u prirodi problema, neprijavljivanju slučajeva nasilja u porodici, nepostojanju jedinstvene statističke evidencije i tretiranju nasilja u porodici i dalje kao „privatnog problema”.

¹⁵ Babović, M i dr., *Rasprostranjenost i karakteristike nasilja nad ženama u BiH*, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2013, str. 19.

¹⁶ *Izvještaj o radu Uprave policije MUP-a Kantona Sarajevo*, <http://mup.ks.gov.ba/organizacija/izvjestajoradu> (pristup 08.02.2019. godine).

Neke zlostavljane žene ne prijavljuju nasilje jer nisu dovoljno educirane o nasilju i nemaju pravih informacija kome da se obrate za pomoć. Također, ne prijavljuju nasilje iz straha da ne bi pogoršale situaciju jer nemaju povjerenje u institucije vlasti, odnosno smatraju da ih sistem u BiH ne štiti dovoljno jer se prijavljivanje nasilja najčešće okonča opomenom policije, a i većinom se žene-žrtve same vrate zlostavljaču. To rade najčešće zbog ekomske ovisnosti, jer su uglavnom nezaposlene osobe. Nekada i zbog obećanja nasilnika da će se “promijeniti”, što se uglavnom nikada i ne dogodi.

5. Posljedice nasilja u porodici

Posljedice zlostavljanja unutar porodice su više značajne, počev od zdravlja, sreće i zadovoljstva, do cijelokupne dobrobiti i položaja žrtve, posebno žene u društvu. Život u zlostavljućoj vezi utječe na samopoštovanje, pa su žene često povučene u sebe. Danas je nasilje jedan od najvećih izazova u zaštiti ljudskih prava. Poimanje porodice kao sigurnog utočišta, narušeno je sve učestalijim problemom porodičnog nasilja. Stres, nezaposlenost, ekomska i moralna kriza dovode do poremećenih porodičnih odnosa gdje vlada razočarenje, bijes, krivnja koja se implicira porodičnim nasiljem. Nasilje može imati teške posljedice za žrtvu (ženu), koja iza zida šutnje i srama često ostaje sama i izolirana od cijelog društva. Posljedice izloženosti nasilju su brojne i utječu na psihičko, mentalno zdravlje osobe koja je žrtva takvog nasilja. Najčešće posljedice izloženosti nasilju su nisko samopoštovanje, tjeskoba, depresija, pokušaji suicida, razne ovisnosti, nestabilnost partnerskih odnosa, agresija, nefunkcioniranje na radnom mjestu, školi i dr. Simptomi kod nekih fizičkih ozljeda jasno su vidljivi poput ogrebotina, krvnih podljeva, ozljeda oka ili prijeloma, dok psihičke poteškoće su manje jasne i uočljive. Ne postoji „tipična slika“ zlostavljane žene, postoje tipične reakcije na zlostavljanje: otpor priznavanja da se radi o porodičnom nasilju, tendencija za samookrivljavanjem, osjećaj bespomoćnosti te gubitak samopouzdanja. Fizičke posljedice kao rezultat porodičnog nasilja, jesu modrice, posjekotine, abrazije (najčešće na licu), prijelomi, povrede i krvarenje unutarnjih organa, pobačaj itd. Ove posljedice trajno narušavaju zdravlje pa čak i smrt osobe koja je doživljava nasilje.¹⁷

¹⁷ Tanović-Nikulec, E i dr., *Priručnik za trening i edukaciju zdravstvenih radnika za postupanje u slučajevima nasilja u porodici*, Federalno ministarstvo zdravstva, Sarajevo, 2010. godina, str. 24.

Psihičke posljedice mogu biti teže i dugotrajnije od fizičkih posljedica, a tiču se samouvjerenosti žene i na kreiranje slike o samoj sebi. Emocionalne posljedice za ženu mogu biti znatno teže i od fizičkih posljedica. Najčešće emocionalne reakcije i psihološki problemi kao posljedica porodičnog nasilja su strahovi, razvijanje fobije, noćne more, depresija, anksioznost, nizak osjećaj samopouzdanja, suicidalne misli, osjećaj bezvrijednosti, osjećaj stida i krivice kao i post-traumatski stresni poremećaj.¹⁸

Seksualno nasilje za žene je jedno od najtežih i najtraumatičnijih iskustava u životu. Žene koje su pretrpjele ovaj vid nasilja osjećaju ljutnju, poniženost, sram, tjeskobu, nelagodu, nervozne su i postaju sve više osjetljive. Na ženu-žrtvu osim dugotrajnih i teških psiholoških posljedica, seksualno nasilje ostavlja i jake posljedice na socijalni život tako što postaju „obilježene“, izolirane, izložene raznim primjedbama, komentarima i savjetima od strane društva, rodbine ili od prijatelja.¹⁹

Ekonomsko nasilje za ženu žrtvu ima ograničen ili potpuno uskraćen pristup finansijskim sredstvima neophodnim za normalan život što ženu-žrtvu dovodi do oskudice i siromaštva. Ukoliko nasilnik sam raspolaže čitavim porodičnim budžetom, žene će teže odlučiti napustiti takve partnere zbog nemogućnosti osiguravanja sredstava potrebnih za pronalaženje smještaja i troškove svakodnevnog života, kako i za obezbjeđenje osnovnih životnih potreba djetetu.²⁰

Sve pobrojano može imati dugoročne posljedice za ženu, njezinu karijeru i profesionalni razvoj. Neizmjerljiva cijena boli, traume i svakodnevnog preživljavanja ima i visoku cijenu za čitavo društvo polazeći od saniranja medicinskih ozljeda, psihološke terapije, razna savjetovanja, usluge policije, sudova, socijalnih službi, gubitak osobnih vrijednosti te smanjenje ženinih sposobnosti za zarađivanje. Također, posljedice nasilja ne ostavlja tragove samo na ženu koja je najčešće žrtva, već i na njezinu porodicu kao i na čitavu zajednicu u kojoj živi.

¹⁸ Sigurno mjesto, *Posljedice nasilja*, <http://www.sigurnomjesto.hr/savjetovanje/posljedice-nasilja/> (pristup 10.10.2019.godine).

¹⁹ Ženska soba - Centar za seksualna prava, *Posljedice seksualnog nasilja*, <http://zenskasoba.hr/područja-rada/seksualno-nasilje/posljedice-seksualnog-nasilja/> (pristup 10.10.2019.godine).

²⁰ Durkalić, M., *Ekonomsko nasilje nad ženama: Kroz kontrolu novca do kontrole partnerice*, <https://www.diskriminacija.ba/teme/ekonomsko-nasilje-nad-%C5%BEenama-kroz-kontrolu-novca-do-kontrole-partnerice> (pristup 10.10.2019.godine).

Treći dio

Zaštita žena od nasilja u porodici u zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine

6. Nasilje u porodici kao krivično djelo i njegovo prijavljivanje

Žrtve nasilja u porodici u BiH dospjele su u središte društvenog interesovanja i zaštite prije svega zahvaljujući promjenama zakonskih propisa, a potom edukaciji, jačanju kapaciteta i unapređenju prakse institucija za efikasniju primjenu zakona, kao i poboljšanju saradnje vladinog i nevladinog sektora. Danas su žene žrtve nasilja u porodici, sve više ohrabrene da nasilje prijave nadležnim institucijama, odnosno da se za pomoć obrate nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima nasilja u porodici. Nasilje nad ženama definisano je u skladu sa Konvencijom o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Vijeća Evrope kao kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama, a predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu dovesti do: fizičke, seksualne, psihičke, odnosno finansijske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo u javnosti bilo u privatnom životu.²¹

U ovom kontekstu prema odredbama Krivičnog zakona FBiH nasilje u porodici je krivično djelo, normirano čl. 222 koji glasi: „Ko nasiljem, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava mir, tjelesnu cjelevitost ili psihičko zdravlje člana svoje porodice kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine. Ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini prema članu porodice s kojim živi u zajedničkom kućanstvu, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.”

Zakonom normirana mogućnost procesuiranja nasilja u porodici kao krivičnog djela predstavlja ohrabrenje za žrtve, ali i druge koji imaju saznanja o postojanju nasilja u porodici uz poruku da postoje institucije i stručne osobe kojima se svaka žena koja trpi nasilje može obratiti. S tim u vezi veoma je bitno da žrtva nasilja kada se odluči načiniti taj prvi i najvažniji korak zna kome se može obratiti za pomoć i zaštitu. Zato je od presudne važnost da su informacije o načinu prijavljivanja nasilja, postupanju institucija i državnih službenika/ca lako dostupne i da se u svakoj situaciji primjenjuju procedure propisane Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici FBiH.

²¹ Ajduković, M., *Nasilje u obitelji - pravni, psihologički i socijalni čimbenici*. U I. Šimunović (Ur.), *Naša obitelj danas* (str. 7-17). Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi, 1994, str. 102.

Ovo posebno jer se na taj način garantuje da će žrtva koja prijavi nasilje biti zaštićena i detaljno informirana o pravima, mjerama zaštite i svim koracima u budućem postupku. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH u članu 8. određuje: „Zdravstveni i socijalni radnici, nastavnici, odgajatelji, medicinske, obrazovne i druge ustanove i organi, kao i nevladine organizacije koji u obavljanju svoje dužnosti saznaju za učinjene radnje nasilja u porodici iz člana 7. stav 2. ovog zakona, dužni su odmah po saznanju prijaviti učinjene radnje nasilja u porodici nadležnoj policijskoj upravi, Prijavu iz stava 1. ovog člana dužni su dostaviti i članovi porodice, kao i svaki građanin koji sazna za učinjenje radnje nasilja u porodici“.²²

U praksi prijava nasilja podnosi se u policijskoj upravi, najčešće zbog potrebe brzog djelovanja. Kada se dogodi nasilje najčešće žrtva sama poziva policiju, a u neki slučajevima nasilje prijavi neko od porodice žrtve ili građani odnosno komšije. U vršenju policijskih ovlaštenja policijski službenik je dužan da postupa nepristrasno i zakonito, bez diskriminacije po bilo kom osnovu, da štiti javni interes i osnovna ljudska prava i slobode.²³ Navedeno iz razloga što žrtva ne želi sažaljenje već sigurnost, razumijevanje, pomoć, zaštitu i uvjerenje da je nasilnik više ne može povrijediti. Prilikom prijave nasilja treba navesti: ime i prezime žrtve, ime i prezime nasilnika, adresu gdje se nasilje dešava. Takođe, treba opisati šta se i kako desilo, da li je bilo prijetnji, upotrebe oružja ili oruđa, da li su nanesene tjelesne povrede, ima li svjedoka i sl. Važno je reći i da li postoji strah za vlastitu bezbjednost ili bezbjednost djece i drugih članova porodice.²⁴ Po dolasku, ovlašteni policijski službenik obavlja razgovor sa žrtvom nasilja i saslušava bez prisustva počinioca. Policajac/policajka će postupno pitati o samom dogadaju, o mjestu, vremenu i načinu zlostavljanja, a kasnije i o samom nasilniku i o njegovoj ličnosti.²⁵ U zavisnosti od procjene bezbjednosnih rizika, policija je u mogućnosti da žrtvu odvede u najbližu „sigurnu kuću“ ako žrtva na to pristane. Kada se žrtva opredijeli za smještaj u “sigurnoj kući”, ovlašteno policijsko lice ostvaruje kontakt sa nadležnim socijalnim radnikom i smještaju žrtvu u sigurnu kuću, a osoblju sigurne kuće prilaže službenu zabilješku kao i ljekarski izvještaj. Policijska patrola sama ili na zahtjev nadležnog policijskog službenika, može izvršiti lišenje

²² Čl.8. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH.

²³ Čl.36. Zakona o policijskim službenicima („Službene novine Federacije BiH“ broj: 27/05 i 70/08).

²⁴ Ferenčić – Ćuk, S., *Prevencija nasilja u obitelji*. Zagreb: Školska knjiga, 2007., str. 97.

²⁵ Nefić I., *Nasilje i zakon*, Fondacija Heinrich Böll, Sarajevo, 2005. str. 37.

slobode i zadržavanje počinjoca nasilja koje se vrši privremeno i prilikom kojeg je policijski organ dužan takvu osobu bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 sata sprovesti tužitelju.²⁶

U većini slučajeva policijske uprave koriste lišavanje slobode od 24 sata kao mjeru koja služi za zaštitu žrtve od daljeg nasilja, a kad je počinitelj pod uticajem alkohola ta mjera pogotovo služi za “triježnjenje”. Pored toga što je policijski službenik dužan izaći na lice mjesta i utvrditi činjenično stanje u odnosu na nasilje u porodici mora o tome i sačiniti zapisnik. Sastavljeni zapisnik se odmah dostavlja rukovodiocu policijske uprave na razmatranje i mogu se poduzeti slijedeće mjere ako se utvrdi da je počinilac izvršio krivično djelo nasilje u porodici:

1. Podnosi se zahtjev nadležnom sudu za izricanje zaštitnih mjera,
2. I počinjoca lišiti slobode.

Policijski službenici će težiti da svojim profesionalnim postupanjem prema žrtvi i počinjocu doprinesu općedruštvenoj osudi nasilja i razvoju javne svijesti da počinjeno nasilje u porodici predstavlja ozbiljne kažnjive radnje za koje odgovara prekršajno. Stoga možemo zaključiti da policijski službenici imaju važnu ulogu između ostalog i jer prvi intervenišu u slučajevima nasilja u porodici. Nasilje u porodici mogu prijaviti i porodica žrtve, bliski prijatelji i građani odnosno komšije. Ali postoje razlozi zbog kojih ove osobe ne prijavljaju nasilje. U praksi se često dešava da kod anonimne prijave policijski službenici traže podatke o osobi koja prijavljuje, što u velikoj mjeri sprečava građane ili rodbinu da prijavljuju slučajeve nasilja jer se plaše problema koje bi mogli imati od strane počinjoca (nasilnika) u slučaju da sazna ko je prijavio nasilje. Postoji mogućnost da nasilnik otkrije i da prouzrokuje probleme osobi koja je prijavila da se u njenoj blizini dešava nasilje u porodici. Pored toga postoji i problem da prilikom prijavljivanja nasilja od same žrtve policijska uprava insistira da žrtva sama dođe u stanicu policije i da podnese prijavu, što također predstavlja jedan od razlog odustajanja od podnošenja prijave, prije svega zbog nemogućnosti dolaska u policiju (nedostatka prevoza, novčanih sredstava za plaćanje prevoza, zdravstvenih razloga i sl.), kao i nesigurnost na putu od kuće do policijske uprave. Veoma je važno probuditi svijest o tome da se nasilje mora prijavljivati i da komšije, prijatelji pa čak i prolaznici ne trebaju da okrenu glavu ili da zažmire ukoliko vide ili čuju da neko preživljava nasilje, već treba da odmah obavijeste policiju ili da pozovu besplatni SOS telefon.

²⁶ Čl. 153. Zakon o krivičnom postupku FBiH („Službene novine FBiH”, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14).

7. Vrste, dostupnost i izvršenje zaštitnih mjera

Nasilje u porodici je rasprostranjena pojava koja zahtijeva međusektorsku saradnju vladinih i nevladinih organizacija (policije, suda, zdravstva, školstva, centara za socijalni rad, nevladinih organizacija koje se bore protiv nasilja u porodici i sl) koje postupaju u predmetima porodičnog nasilja, njihovu svijest o porodičnom nasilju te poznavanje zakonskih i podzakonskih akata. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH normira zaštitne mjere, koje su u suštini prekršajne sankcije za zaštitu od nasilja u porodici, a izriču se počiniocu nasilja. Cilj ovih zaštitnih mjera jeste da se spriječi dalje činjenje radnji nasilja u porodici i da se pruži zaštita žrtvama nasilja u porodici, a krivična sankcija prema počiniocu nasilja će uslijediti po okončanja krivičnog postupka. Nakon što se nasilje prijavi nadležnim institucijama, policija uzima izjave od žrtve nasilja i od počinitelja nasilja, sačinjava zapisnik i o prijavi nasilja izvještava nadležno tužilaštvo koje procjenjuje da li ima elemenata krivičnog djela i ukoliko ima pokreće krivični postupak protiv počinitelja.

Počinitelju nasilja u roku od 24 sata od prijave nasilja može biti izrečena neka od zaštitnih mjera na osnovu čl. 9 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH i to:

- Udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor;
- Zabrana približavanja žrtvi nasilja;
- Zabrana uznemiravanja i uhodenja osobe izložene nasilju;
- Obavezan psihosocijalni tretman;
- Obavezno liječenje od ovisnosti;
- Privremeno lišenje slobode i zadržavanje.

Svrha ovih zaštitnih mjera je osiguravanje nužne zaštite zdravlja i sigurnosti osoba izloženih nasilju, sprečavanje nasilja u porodici, te poduzimanje efikasnih mjera preodgoja i liječenja nasilnih osoba. Izricanje ovih mjeri može pomoći i samoj žrtvi na način da joj se osigura jedna vrsta zaštite i sigurnost. Međutim ove mjeri su privremene i kako bi sud izrekao počiniocu jednu od zaštitnih mjera, žrtva mora prijaviti policiji.

Tabela br. 1: Zaštitne mjere izrečene počiniteljima nasilja na području Kantona Sarajevo u 2018. godini

Br.	Zaštitne mjere:	Broj izrečenih zaštitnih mjeru:
1.	Udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora, zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi prostor	30
2.	Zabrana približavanja žrtvi nasilja	244
3.	Zabrana uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju	263
4.	Obavezan psihosocijalni tretman	10
5.	Obavezno liječenje od ovisnosti	12
6.	Privremeno lišenje slobode i zadržavanje	1
	UKUPNO	560

Izvor: Izvještaj o izvršenju programa rada JU "Kantonalni centar za socijalni rad ", za 2018.godinu.

Prema podacima izvještaja Kantonalnog centra za socijalni rad na području Kantona Sarajevo u 2018 godini., izrečeno je 560 zaštitnih mjeru počiniteljima nasilja u porodici. Najčešće se izriče mjeru zabrana uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju i to 47% odnosno 263 od ukupno izrečenih mjeru. A najmanje mjeru privremenog lišenje slobode i zadržavanje. Ovi podaci ukazuju na to da se izriču relativno blage zaštitne mjeru, da počinitelj ima olakšavajuće okolnosti i da se šalje negativna slika društvu kao i samim žrtvama.

Zaštitne mjeru organizuje i provodi kantonalno ministarstvo u okviru poslova policijskih uprava ili policijskih stanica kao samostalnih organizacionih jedinica koje su formirane u kantonalnim ministarstvima, čija se nadležnost utvrđuje propisima kantona i pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji tog ministarstva (čl. 7. Pravilnika o načinu provođenja zaštitnih mjeru koje su u nadležnosti policije). Ovim pravilnikom je regulisano da nadležnom općinskom sudu (prekršajnom odjeljenju) zahtjev za izricanje zaštitnih mjeru podnosi nadležna policijska uprava. Policijska uprava podnosi i zahtjev za izricanje zaštitne mjeru nadležnom sudu u roku od 12 sati od dana prijema prijave, a nadležni sud je dužan u roku od 12 sati od prijema zahtjeva za izricanje zaštitnih mjeru da postupi prema zahtjevu i donese rješenje. Rješenjem o izricanju zaštitne mjeru utvrđuje se trajanje zaštitne mjeru izrečene počiniocu nasilja.

8. Zadaci centra za socijalni rad u zaštiti i tretmanu žrtve nasilja u porodici

Pored Policijske uprave, žena-žrtva porodičnog nasilja može potražiti pomoć i u centru za socijalni rad. Porodični zakon FBiH u svojim procesnim odredbama (čl. 380. st. 2) normira: „Zaštitu od nasilničkog ponašanja dužni su pružiti policija, organ starateljstva i sud za prekršaje.” U centar za socijalni rad žene koje trpe nasilje najčešće se javljaju onda kada je stepen rizika od nasilja srednji ili nizak. To su situacije u kojima žene ne žele da napuste svog partnera većinom zbog djece a i očekuju da će se uz pomoć stručnjaka (socijalnih radnika, psihologa) nasilnik “promijeniti”, “popraviti”, “shvatiti svoje greške” i da će nastaviti živjeti “normalno”. Svaka druga žrtva nasilja koja dođe u centra za socijalni rad ima narušeno samopouzdanje, snažno osjećanje krivice i očaja. Od toga kakvu podršku žena-žrtva dobije od psihologa ili socijalnog radnika, u velikoj mjeri će zavisiti i njena odluka da li će ostati sa nasilnikom ili će promijeniti svoj život.

Centar za socijalni rad je obavezan da:

- „primi i sasluša žrtvu nasilja i o slučaju pripremi službenu zabilješku
- u slučaju nasilja odmah obavijesti policiju a policiji dostavi sve informacije o slučaju
- upozna žrtvu sa njezinim zakonskim pravima i pravima djeteta
- preduzme sve mjere osobito važne za zaštitu sigurnosti žrtve odnosno sigurnosti djeteta, naročito smještaj žrtve i djeteta u sklonište za žrtve nasilja u porodici
 - sa žrtvom nasilja izradi plan njezine sigurnosti i uspostavi redovan kontakt sa žrtvom
 - posreduje i pomaže žrtvi nasilja kod ostvarivanja njezinih prava (besplatna pravna pomoć, besplatna zdravstvena pomoć, i sl.)
 - se odazove na poziv policije radi trenutnog zbrinjavanja djeteta ili maloljetnika i informativnog razgovora u vezi sa slučajem”.²⁷

Navedeno nam govori da CSR ima značajnu ulogu i to od samog prijavljivanja nasilja pa sve do rješenja slučaja. Važno je reći da CSR, u svom postupanju posebno vodi računa o interesima djece.

²⁷ Prava za sve, *Vodič za borbu protiv nasilja u porodici: Kako pomoći žrtvama nasilja u porodici – osnovne informacije*, Sarajevo, 2010., http://www.rightsforall.ba/publikacije-bs/docs-bs/Vodic-Nasilje_u_porodici.pdf (pristup 10.10.2019.godine).

“ Centra za socijalni rad na osnovnu prijave o postojanju nasilja imenuje svog predstavnika u ovom slučaju socijalnog radnika. Socijalni radnik sa policijom odlazi u porodicu na intervenciju. Tokom razgovora pokušava doći do tačnih informacija kako je došlo do nasilja, da li je neko zdravstveno ugružen posebno ukoliko su ugrožena djeca, da li je potrebna liječnička intervencija, te da li je potrebno žrtvu nasilja izdvojiti ili je potrebno počinioca nasilja udaljiti iz prostora stanovanja.“²⁸ U praksi najčešće se iz prostora udaljava žrtva radi same zaštite kao i pružanja zdravstvene pomoći u najbližoj zdravstvenoj ustanovi. Nerijetko se dešava i da intervencija završi dogовором između žrtve i počinioca, te u tom slučaju socijalni radnik oboje informira da će biti pozvani na razgovor u nadležni centar za socijalni rad.

Zadatak centar za socijalni rad shodno odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH je da vodi evidenciju izrečenih zaštitnih mjera, te evidenciju o žrtvama i počiniocima nasilja. Centar za socijalni rad je samim tim dužan pratiti izvršenje zaštitnih mjera i o tome obavještavati sud, te predlaže obustavu, zamjenu ili produženje trajanja izrečene mjeru. Po prijemu rješenja kojim se počiniocu izriče odgovarajuća mjera, centar za socijalni rad poziva žrtvu nasilja kako bi razgovarao sa žrtvom o izrečenoj mjeri, ukazao na značenje izrečene mjeru te uputio žrtvu na obavezu da o kršenju mjeru redovno informira centar. Također Centar poziva i počinioca nasilja, kako bi provjerio da li razumije značenje i svrhu rješenja izrečene mjeru, posljedice nepostupanja po izrečenoj mjeri, te da ga upozna sa mogućim posljedicama ukoliko nastavi sa nasilničkim ponašanjem. Kada se dogodi porodično nasilje, reakcija javnosti je da je zakazao sistem ili da je kriv sistem. Međutim odgovornost učinjenog nasilja prvenstveno je na počiniocu i zbog toga je potrebno da se više zalaže o promjeni stava javnosti prema ovom problemu.

Socijalni radnik u slučaju porodičnog nasilja nije samo pružatelj usluga, nego ima široku lepezu uloge, jer socijalni radnici mogu biti i savjetnici u pružanju pomoći i prijavitelji o počinjenom nasilju u porodici, i kao pružatelji usluga. Ono što je važno da socijalni radnik u slučaju prijave porodičnog nasilja jeste da sluša žrtvu, da daje informacije, ali da ne daje savjete, te da pomogne žrtvi, jer socijalni radnik mora poštovati izbor žrtve, pa čak ako je to i povratak u “začarani krug” porodičnog nasilja.

²⁸ Hrnčić Z. i Bećirović F., *Postupanje u slučajevima nasilja u porodici*, Gender Centar Federacije BiH, Sarajevo, 2018., str. 30-33.

Također socijalni radnici rade i sa ljudima kao što su ovisnici, siromašni, bolesni, osobe kojima je oduzeta poslovna sposobnost, parovi koji su u procesu razvoda, maloljetni delikventi i dr., i oni očekuju da će im se brzo i efikasno pružiti pomoć i riješiti problem zbog kojih su se obratili samom centru za socijalni rad. A socijalni radnici u BiH pored brojnih prepreka kao što je i nedostatak zaposlenog stručnog kadra, mogu ponuditi onoliko koliko mogu a najčešće je to malo, i to izaziva frustraciju i bijes od strane korisnika kada ne dobiju ono čemu su se nadali. Nezadovoljni korisnici su stvorili takvu atmosferu da bilo ko može nekažnjeno vrijeđati socijalnog radnika, a i svjedoci smo da se u posljednje vrijeme dešavaju i fizički napadi pa čak i ubistva socijalnih radnika. U centrima za socijalni rad u FBiH, socijalni radnici sami pozivaju policiju u slučajevima kada dođe do fizičkog napada jer ne postoji zaštitar, nema detektora metala, a i sami zaposleni socijalni radnici nemaju status službenog lica, čak ne postoji alarm koji bi se mogao uključiti za bržu intervenciju.

9. Saradnja mreže institucija u lokalnoj zajednici u provođenju mjera zaštite od porodičnog nasilja s posebnim osvrtom na zadatke zdravstvenih ustanova

Saradnja institucija nadležnih za postupanje u slučajevima nasilja u porodici definirana je potpisanim protokolima o saradnji (na nivou kantona i općina). Ovim protokolima preciziran je način na koji će nadležne institucije: ostvarivati kontakte, razmjenjivati informacije, obavještavati jedni druge o sumnji na prisustvo nasilja i o prisustvu nasilja, intervenirati u slučaju prijave prisustva nasilja, sarađivati na pružanju podrške žrtvi nasilja u trenutku intervencije, razmjenjivati informacije i mišljenja tokom rehabilitacije žrtve nasilja kao i o toku izvršenja izrečenih mjera počiniocu nasilja, razmjenjivati važne informacije o zaštiti žrtve tokom trajanja izrečene mjere. Te institucije su: policija, sudstvo, zdravstvo, odgojno-obrazovane ustanove, nevladine organizacije itd. U istom kontekstu Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, pored policije, tužilaštava, centara za socijalni rad i sudova, odredio je i zdravstvene ustanove kao važan institucionalni mehanizam zaštite žrtava nasilja u porodici. Nasilje u porodici ima značajan uticaj na funkcionalnost i stabilnost porodice, ali i na zdravlje članova porodice sa brojnim posljedicama koje zahtijevaju dugotrajno lijeчењe i veliki angažman resursa u zdravstvu.

Stoga smatramo da zdravstvene ustanove imaju poseban značaj u ovoj oblasti, o čemu posebno govori i Dekleracija o nasilju u porodici (1996), Svjetske medicinske organizacije (WMA) prema kojoj doktori moraju imati značajnu ulogu u prevenciji i tretmanu nasilja u porodici i da se kao građani, kao lideri u zajednici i medicinski eksperti mogu uključiti u lokalne i nacionalne aktivnosti za smanjenje nasilja u porodici.²⁹ Zdravstveni radnici mogu susresti žrtvu porodičnog nasilja na tri načina:

- „, kada traži pomoć za povrede neposredno nakon napada.
- kada dolazi zbog somatskih problema ili/ i hroničnih bolova koji su posljedica dugotrajne izloženosti različitim oblicima nasilja u porodici i
- kada traži zdravstvenu pomoć zbog psihosocijalnih problema i problema mentalnog zdravlja koji se javljaju kao posljedica izloženosti zlostavljanju.“³⁰

Nasilje u porodici je pod snažnom društvenom osudom i upravo zbog toga žene-žrtve okljevaju same potražiti zdravstvenu pomoć u slučajevima nasilja jer su svjesne da još postoji stajalište da žrtva mora prešutjeti nasilje koje proživljava u svojoj porodici jer je to njihova privatnost, a dodajmo još i strah da će njihova sigurnost biti još više ugrožena ako se nekome povjere kao i sram što žive u takvoj porodici. Većinom žena-žrtva potraži medicinsku pomoć iz nekih drugih zdravstvenih tegoba koje su prouzrokovane dugotrajnom izloženošću različitim oblicima nasilja u porodici i prilikom dolaska u ordinaciju, mnoge žene skrivaju da proživljavaju nasilje, i u tom slučaju ukoliko zdravstveni radnik uoči da pacijent (žena-žrtva) proživljava nasilje treba da postupi na takav način da stvori uslove da žena sama govori o nasilju, da joj obezbjedi privatnost, da procjeni rizik situacije, da je informiše o službama podrške kao i da obezbjedi dalje praćenje i podršku.

Zbog toga je potrebno obezbijediti edukaciju za sve zdravstvene radnike kako bi bili primjerno osposobljeni za pružanje učinkovite i empatičke podrške, da znaju kako se profesionalno postaviti i reagirati, te da zdravstvene ustanove mogu pružiti sigurnu i povjerljivu zaštitu. Jer dolazak u zdravstvenu ustanovu nije samo u tome da žrtva nasilja dobije pomoć za fizičke ozljede, već i prilika da se nešto učini kako bi se zaustavilo nasilje kojem je izložena.

²⁹ Tanović-Nikulec, E et al, *Priručnik za trening i edukaciju zdravstvenih radnika za postupanje u slučajevima nasilja u porodici*, Federalno ministarstvo zdravstva, Sarajevo, 2010, str. 10.

³⁰ Ajduković D. i Ajduković M., *Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti*, Zagreb, 2010, str 295.

Zakon o liječništvu FBiH³¹ normirano je da je liječnik dužan, prilikom pregleda i pružanja liječničke djelatnosti, pri sumnji na nasilje u porodici, upozoriti odgovorne organe, obazrivo čuvajući privatnost i interes žrtve porodičnog nasilja, te djelovati u najboljem interesu žrtve (čl. 35). Istim zakonom je i normirano da je liječnik obavezan podnijeti prijavu policiji ili drugom nadležnom državnom organu kada tokom obavljanja liječničke djelatnosti posumnja da je smrt ili tjelesna ozljeda pacijenta nastala nasilnim putem (čl. 43). Na osnovu navedenih odredbi možemo zaključiti da zdravstveni radnik ima veoma važnu ulogu i odgovornost u slučaju sumnje da je povreda ili zdravstveno stanje posljedica nasilja u porodici, odnosno da je zdravstveni radnik dužan pažljivo pristupati u razgovoru sa žrtvom, da na adekvatan način dokumentuje sumnju i sačini detaljan ljekarski nalaz (anamnezu), a u slučaju saznanja dužan je utvrditi uzroke i obaviti kompletan zdravstveni pregled, razgovarati sa žrtvom o mogućnostima rješavanja problema, kao i slučaj nasilja u porodici prijaviti policiji uz podnošenje detaljnog ljekarskog nalaza.

I pored brojnih aktivnosti u zdravstvenom sektoru, pristup problemu nasilja u porodici i dalje u praksi ostaje različit od ustanove do ustanove, odnosno od sredine do sredine. Zdravstveni radnik i onda kada stekne odgovarajuća znanja i postane senzibilan po pitanju nasilja u porodici, bez sveobuhvatnog sistema u kojem treba da djeluje, ostaje nemoćan. Stoga se ističe potreba nastavka provođenja edukacija, a posebno senzibilizacije upravljačkih struktura u zdravstvu, ali i nadležnih kantonalnih ministarstava zdravstva, kako u smislu kreiranja prioriteta, tako i po pitanju finansiranja u ovoj oblasti.

9.1. Provodenje zaštitnih mjera od strane zdravstvenih ustanova

Zahtjev za izricanje zaštitnih mjera uz prethodne dokaze policija podnosi nadležnom sudu-prekršajnom odjeljenju. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici normira zaštitnu mjeru počiniocu obaveznog liječenja od ovisnosti, i to na način da tu zaštitnu mjeru nadležni sud izriče osobi koja je nasilje učinila pod utjecajem ovisnosti o alkoholu, opojnim drogama ili drugim psihoaktivnim supstancama, ako postoji opasnost da se radnje nasilja ponove. Mjera se određuje u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca niti duže od dvije godine (čl. 15).

³¹ Zakon o liječništvu FBiH ("Službene novine FBiH", br. 56/13).

Pravilnik o načinu i mjestu provođenja zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti počinioca nasilja u porodici normira da se ova zaštitna mjera provodi u zavodima za liječenje bolesti ovisnosti, centrima za mentalno zdravlje u zajednici i/ili terapijskim zajednicama/komunama (čl. 3). Ukoliko zdravstveno stanje počinioca nasilja u porodici iziskuje hospitalizaciju, zaštitna mjera se provodi u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi, koja ima uslove za provođenje liječenja ovisnosti, osnovanoj na nivou kantona, gdje počinilac nasilja u porodici ima prebivalište, odnosno boravište. Ukoliko ne postoji stacionarna zdravstvena ustanova na nivou kantona gdje počinilac nasilja u porodici ima prebivalište, odnosno boravište, zaštitna mjera se provodi u kantonu koji je najbliži prebivalištu, odnosno boravištu počinioca nasilja u porodici. Troškovi izvršenja zaštitne mjere padaju na teret suda koji je zaštitnu mjeru izrekao.³²

Druga zaštitna mjera koja se provodi u zdravstvenim ustanovama je obavezni psihosocijalni tretman počinioca nasilja u porodici koja je propisana i članom 14. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Svrha psihosocijalnog tretmana jeste zaustavljanje i sprečavanje nasilnog ponašanja, uspostavljanje samokontrole počinioca nad vlastitim emocijama i ponašanjem, sticanje uvida u vlastito nasilno ponašanje i prihvatanje odgovornosti za njega, učenje "poželjnih" socijalnih vještina i usvajanje nenasilnih obrazaca ponašanja kao i promjena vrijednosti u partnerskom (muško-ženskom) odnosu. Zaštitna mjera obavezognog psihosocijalnog tretmana može se izreći nasilnoj osobi radi otklanjanja uzroka njenog nasilničkog ponašanja ili ako postoji opasnost da ta osoba nasilje ponovi. Mjera se određuje u trajanju koje ne može biti kraće od šest mjeseci kontinuirano niti duže od dvije godine. Ova zaštitna mjera provodi se u zdravstvenim ustanovama primarne zdravstvene zaštite - centrima za mentalno zdravlje ili specijalističko-konsultativnim psihijatrijskim službama pri zdravstvenim ustanovama, u saradnji sa tijelima starateljstva. Ukoliko zdravstveno stanje počinioca nasilja u porodici iziskuje hospitalizaciju, zaštitna mjera se provodi u bolnici osnovanoj na nivou kantona gdje počinilac nasilja ima prebivalište, odnosno boravište. Troškovi izvršenja zaštitne mjere obavezognog psihosocijalnog tretmana padaju na teret suda koji je zaštitnu mjeru izrekao.³³

³² Čl. 3. Pravilnika o načinu i mjestu provođenja zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti počinioca nasilja u Porodici.

³³ Čl. 3. Pravilnika o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja u porodici.

10. Uloga sigurnih kuća u slučajevima nasilja u porodici

Uloga nevladinih organizacija (sektora civilnog društva) u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici veoma je značajna sa aspekta osiguravanja direktnе pomoći i podrške žrtvama nasilja u porodici, kao i zagovaranja za unapređenje sistema zaštite. Kontinuiranim radom nevladine organizacije doprinijele su prepoznavanju nasilja kao društveno neprihvatljivog ponašanja. Učinjeni napori rezultirali su uspostavljanjem uspješne saradnje između vladinog i nevladinog sektora. Danas partnerski odnos između specijaliziranih nevladinih organizacija i institucija sistema predstavlja primjer uspješnog mješovitog sistema zaštite od nasilja u porodici, kojim su položaji subjekata zaštite određeni i definirani te homogenizirani i daju zadovoljavajuće rezultate u zaštiti žrtava.³⁴ Žrtve porodičnog nasilja (direktnog ili indirektnog) ispoljavaju različite posljedice na individualnoj, emocionalnoj i socijalnoj razini, a što ovisi od niza faktora (intenziteta, trajanja i vrste nasilja kojem su bile izložene, kapaciteta ličnosti i socijalne podrške koju žrtva ima i dr). Porodice i građani (komšije) većinom su uplašeni ili nevoljni da pomognu ženi-žrtvi porodičnog nasilja, zbog toga im sigurne kuće predstavljaju „slamku spasa“ od nasilja koje bespomoćno trpe godinama. Zbog neizostavnih posljedica nasilja po žrtvu, nužno je postojanje specijaliziranih servisa i tretmana koji se provode u okviru sigurnih kuća - skloništa za žrtve nasilja u porodici. Na osnovu podataka iz Federalne uprave policije i MUP-a RS nasilje u porodici u BiH, u 2018. godini počinjeno je nad više od 2.000 žrtava. U BiH postoji ukupno devet sigurnih kuća (u FBiH šest, a u RS tri), čiji su smještajni kapaciteti oko 190 mesta, iz čega proizlazi da smještajni kapaciteti nisu na zadovoljavajućem nivou.³⁵

Osnivači svih sigurnih kuća u BiH su nevladine organizacije i to: „Fondacija lokalne demokratije“, Sarajevo; „Medica“, Zenica; „Vive Žene“, Tuzla; „Žene sa Une“, Bihać; „Žena BiH“, Mostar; „Caritas“, Mostar; „Budućnost“, Modriča; „Lara“, Bijeljina i „Udružene žene“, Banja Luka.

³⁴ Ivančić, T. *Agresivnost i povjerenje*. Zagreb: Teovizija, 2001, str. 65.

³⁵ Web portal Nezavisne novine, dostupno na:
<https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/U-sigurnim-kucama-nema-dovoljno-mjesta-Zrtava-deset-puta-vise-nego-utocista/523632> (pristup 10.10.2019. godine).

Osnovni cilj sigurne kuće je fizička zaštita i sigurnost žrtava nasilja, ali i niz drugih usluga koje će im pomoći u rehabilitaciji i resocijalizaciji, što će ih u konačnici osnažiti da se odupru torturi, te počnu donositi odluke koje će im pomoći u realizaciji budućeg kvalitetnijeg života. Smještaj u sigurnu kuću se vrši po preporuci nadležnog centra za socijalni rad, policijske uprave, a u nekim sigurnim kućama i na zahtjev neke druge institucije ili na lični zahtjev žrtve pod uslovom da je počinilac nasilja prijavljen. Sve usluge koje pružaju sigurne kuće su besplatne za žrtve nasilja. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH predviđa trajanje tretmana žrtava u sigurnim kućama do šest mjeseci (čl. 33). Međutim, u praksi je nekada potreban duži tretman o čemu odlučuje stručni tim sigurne kuće i stručni tim nadležnog centra za socijalni rad uvažavajući najbolji interes žrtava nasilja. U sigurnu kuću na tretman ne mogu biti primljene osobe sa psihijatrijskim dijagnozama u akutnoj fazi bolesti i ovisnice o alkoholu i/ili drogama. Vrste pomoći koje se pružaju u sigurnoj kući:

1. Fizička zaštita i sigurnost;
2. Psihoterapijski tretman (individualni, grupni);
3. Radno-okupaciona terapija, edukativne i suportivne radionice;
4. Socijalno savjetovanje i podrška (individualno, grupno, kontakti sa drugim institucijama, kontakti sa članovima porodice);
5. Pravna pomoć (pisanje tužbi, različitih zahtjeva, pravno savjetovanje, mogućnost zastupanja na sudu);
6. Medicinska pomoć (hitne medicinske intervencije, redovni kontrolni pregledi, medikamentozna terapija - u saradnji sa zdravstvenim ustanovama);
7. Neke sigurne kuće imaju programe ekonomskog osnaživanja kroz programe prekvalifikacije, doedukacije, pomoć pri zapošljavanju i dr.,
8. Pedagoški tretman, podrška u učenju djeci žrtava nasilja u sigurnoj kući;
9. Psihoterapijski tretman djece žrtava nasilja u sigurnoj kući;
10. Kontakt i saradnja sa vladinim institucijama i nevladinim organizacijama;
11. Kontakt i saradnja sa članovima porodice i šire socijalne mreže;
12. Neke sigurne kuće provode različite programe podrške i rada sa počiniocima nasilja (individualni tretman, partnerski i/ili porodični tretman, grupe samopomoći).³⁶

³⁶ Fondacija lokalne demokratije, *Sigurna kuća-sklonište za žene i djecu žrtve nasilja u porodici Sarajevo*. Dostupno na: <https://www.fld.ba/stranica/sigurna-kuca-skloniste-za-zene-i-djecu-zrtve-nasilja-u-porodici>,(pristup 20.04.2018.god.).

Cilj pobrojanog je da se ženi omogući da se vrati uobičajenom načinu života u zajednici i da joj se pruži mogućnosti da organizira život bez nasilja. Sigurna kuća je veoma značajna za žrtve porodičnog nasilja koje se tokom tretmana po prvi put osjećaju prihvaćeno, dobiju razumijevanje, podršku, pažnju i vraćanje dostojanstva. Ali za rješavanje složenog problema kakav jeste porodično nasilje, sigurna kuća nužno mora biti dio sistema u zaštiti od nasilja. Zbog toga sve sigurne kuće usko sarađuju sa centrima za socijalni rad, policijom, pravosuđem, zdravstvenim i obrazovnim institucijama, ali nerijetko i mjesnim zajednicama, općinama i dr. Saradnja se odnosi na međusobnu razmjenu informacija i zajedničke aktivnosti u radu sa žrtvama nasilja, a zasnovana je na potpisanim protokolima o saradnji. Efikasnost uspostavljenog sistema prevencije i zaštite od nasilja u porodici danas predstavlja odgovornost javnih organa i nevladinih organizacija, kao subjekata u lancu zaštite sa određenim nadležnostima, ulogom i značajem. Potreba za uspostavljanjem koordiniranog djelovanja svih subjekata zaštite (vladinog i nevladinog sektora) ima naročit značaj za unapređenje sistema. Koordinirano djelovanje uspostavljeno je u većini kantona potpisivanjem Protokola o postupanju u okviru kojeg predstavnici vladinog i nevladinog sektora uz multidisciplinarni pristup, sistemski djeluju na unapređenju sistema zaštite. Općenito, značaj razmjene informacija između identificiranih subjekata zaštite (policija, centri za socijalni rad, pravosuđe, zdravstvene i obrazovne institucije) ogleda se prvenstveno kroz olakšavanje rada svim subjektima zaštite, efikasnijem djelovanju, usmjerenu profesionalnih kapaciteta prema postizanju preventivnih i zaštitnih efekata uvažavajući potrebe žrtava. Pored navedenog, značaj efikasne komunikacije, osim što doprinosi povećavanju kvalitete zaštite žrtve, doprinosi i prikupljanju podataka, njihovom evidentiranju, i u konačnici analiziranju.

Sigurne kuće su snažan instrument zaštite žena od nasilja, međutim u svom radu suočavaju se sa mnogim preprekama, pored toga što vode bitke za financiranje elementarnih uvjeta za djelovanje, one se također suočavaju i sa kršenjima njihovih prava na sigurnost i anonimnost, koja nije na zavisnom nivou, pogotovo u malim sredinama. Primjer, za lokaciju sigurne kuće u Sarajevu može se reći da je bila poznata velikom broju građana djelimično zato što nekad i same korisnice iznesu podatke o lokaciji sigurne kuće, najčešće svojim porodicama, prijateljima pa čak i partnerima ukoliko se sa njima pomire i vrate u zajednički dom.

Na taj način dolazi do mogućeg rizika, odnosno ukoliko se žena ponovo vrati u sigurnu kuću, nasilnik je lahko može pronaći i u tom slučaju može doći do incidenta i napada kako na samu žrtvu tako i na zaposlene u sigurnoj kući, ali i na druge korisnice. Na ovakve se probleme trenutno najbolje može odgovoriti djelovanjem efikasne policijske zaštite i cjelodnevnim policijskim obilascima sigurnih kuća, s ciljem spriječavanja ponavljanja nasilja u sigurnim kućama.

10.1. SOS telefon

Jedan od servisa pomoći žrtvama nasilja u porodici je i SOS telefon (FBiH: 1265; RS: 1264), koji pruža besplatnu pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici i često predstavlja najbrži način pružanja pomoći. SOS linija za žrtve nasilja u porodici je namijenjena svim osobama koje trpe bilo koji oblik nasilja (fizičko, psihičko, seksualno, ekonomsko, i sl.). Broj SOS telefona je transparentan, dostupan svima 24 sata i osigurava anonimnost svim korisnicima. Korisnici/e putem SOS telefona mogu saznati informacije o mogućnostima zaštite i pomoći, pri čemu ne moraju navoditi lične podatke, ukoliko smatraju da bi to na bilo koji način dodatno ugrozilo njihov položaj u zajednici. Putem SOS telefona, pruža se podrška i pomoć kroz savjetodavni ili informativnu razgovor.³⁷ Razgovorom na SOS telefonu, stručno osoblje ne samo što nudi pozivateljima razumijevanje, podršku i ohrabrenje da se suoče sa poteškoćom nego i informacije o drugim organizacijama ili institucijama koje su u mogućnosti pružiti konkretnu podršku. Zavisno od situacije i procjene i uz dogovor sa pozivateljem, stručna osoba, najčešće socijalni radnik, uspostavlja kontakt sa nadležnim institucijama kao što su: MUP, centar za socijalni rad, centar za mentalno zdravlje i sl.

Pozvati SOS telefon osim žrtava, mogu i drugi građani (porodica, prijatelji ili komšije) kako bi prijavili nasilje u svom okruženju. Pozivom na broj SOS telefona mogu se dobiti informacije i savjeti od stručnih osoba o načinima pružanja pomoći ženama i djeci koji su žrtve nasilja.

³⁷ Vive žene-Centar za terapiju i rehabilitaciju Tuzla, *SOS telefon-1265*, <https://www.vivezene.ba/servisi2.htm> (pristup 20.11.2018. godine).

Četvrti dio
Rezultati istraživanja

ZAKLJUČAK

Cilj magistarskog rada, pod naslovom „Zaštita žena od nasilja u porodici u zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine“, bio je da se koliko dozvoljavaju objektivne okolnosti, ali i okvirne potrebe ove vrste rad istaknu odgovarajući aspekti društvene, posebno pravne, zaštite žene od nasilja u porodici. S tim u vezi u radu su analizirane odredbe odgovarajućeg zakonskog okvira iz ove oblasti, ali i njihova primjena u praksi, kao i odgovarajući društveni kriteriji vezani za intervencije vladinog i nevladinog sektora naročito u dijelu pružanja neophodne zaštite i tretmana žene koja je žrtva nasilja u porodici. U istom kontekstu, kako bi se što svestranije sagledali odgovarajući pokazatelji dobiveni ovim istraživanjem u radu su prezentirani i odgovarajući teorijski stavovi vezani za nasilje u porodici kao i rezultati drugih istraživanja iz ove oblasti.

Na navedenim osnovama, posebno kroz pokazatelje dobijene istraživanjem putem odgovarajućeg anketnog upitnika, koji je popunilo 30 ispitanica/žena žrtava nasilja u porodici koje su u vrijeme kada je istraživanje provedeno bile korisnice sigurne kuće, možemo zaključiti sljedeće:

- Nasilje nad ženama je veoma rasprostranjena pojava na području FBiH.
- S povećanjem životne dobi žene smanjuje se i broj prijava nasilja, odnosno žene starije životne dobi rjeđe prijavljaju nasilje, što ne znači da je ova skupina žena u manjem broju izložena nasilju.
- Većina žena koje su bile žrtve tvrde da su trpjele nasilje isključivo radi očuvanja porodice, pri tome su neke od ispitanica izjavile da su ranije svojevoljno napuštale sigurnu kuću kako bi spasile brak i dale šansu partneru da se promijeni.
- Najčešći razlozi zbog kojih žena trpi nasilje u porodici u partnerskom odnosu su: prevelik strah od reakcije počinitelja, osuda okoline, nedostatka finansijskih sredstava, briga o djeci i strah od mogućeg odvajanja od djece te nada da će nasilje prestati i da će se nasilnik promijeniti.
- Većina žena smatra da im sigurna kuća pruža pomoć, ali se istovremeno, također većina njih ne osjećaju sigurno, najčešće zbog straha od nasilnika, odnosno mogućnosti da će ih nasilnik pronaći i ponovo povrijediti.
- Većina žena koje su žrtve nasilja o tome se ne povjeravaju čak ni bliskim članovima porodice i prijateljima zbog osjećaja stida i mogućih predrasuda.

- Žene, žrtve nasilja u većini nisu upoznate sa zakonskom mogućnosti zaštite od nasilja, niti uopće raspolažu informacijom o postojanju zakona iz ove oblasti u FBiH.
- Zbog nemogućnosti pristupa društvenim mrežama i izolaciji, žene/žrtve najčešće nisu upoznate da u BiH postoji SOS telefon za prijavu nasilja u porodici.
- Nakon i boravka u sigurnoj kući, većina žena se vraća partneru/nasilniku najčešće zbog ekonomskе ovisnosti i nestabilnosti.
- Alarmantno je da velika većina žena žrtava nasilja nema povjerenja u institucije. Razlozi za nepovjerenje u nadležne institucije su: nedostatak stručnog kadra, finansijska ograničenost, nesenzibilisan pristup stručnjaka, sporost u procesuiranju i rješavanju slučajeva od strane sudova i sl., Zbog navedenih razloga pristupa se površno u pružanju pomoći i osnaživanju žena/žrtava.
- Zbog loše socioekonomskе situacije u BiH, žene/žrtve ne mogu postati ekonomski stabilne i neovisne od svojih nasilnih partnera.
- Većina žena u BiH, naročito u ruralnim područjima nema kontrolu nad bilo kakvim ekonomskim resursima – nezaposlene su, bez imovine, i u potpunosti zavisne od nasilnih partnera.
- Svjesnost o nasilju nije na zavidnom nivou, jer većina žena preživljavaju neku vrstu nasilja, a da nisu svjesne da im se to događa.
- Blage kazne za počinitelje krivičnog djela nasilje u porodici šalje poruku ženi/žrtvi da se ne isplati prijaviti nasilje.
- Društveni interes o nasilju kao temi općenito nije na zavidnom nivou.
- Jedna od prepreka za rješavanje nasilja nad ženama je to što se može intervenirati tek onda kada žrtva prijavi nasilje i zatraži pomoć (policijskoj upravi i centru za socijalni rad) .

Nasilje nad ženama je jedan od čestih i dugotrajnih problema današnjice i nanosi brojne posljedice kako ženi/žrtvi tako porodici i društvu. Nasilje nije nešto što možemo ignorisati jer nasilje u velikoj mjeri utiče na naše živote i na kompletno društvo. Društvo mora u velikoj mjeri govoriti o postojanju nasilja nad ženama u porodici i treba više pažnje usmjeriti na prevenciju nasilja nad ženama u porodici.

LITERATURA

Knjige:

1. Ferenčić – Ćuk, S. (2007): *Prevencija nasilja u obitelji*, Školska knjiga, Zagreb.
2. Goleman, D. (1997): *Emocionalna inteligencija*, Mozaik knjiga, Zagreb.
3. Ivančić, T. (2001): *Agresivnost i povjerenje*, Teovizija, Zagreb.
4. Miković, M., Bašić, S.,(2011): *Nasilje u porodici*, Hrestomatija, Sarajevo.
5. Spahić-Šiljak, Z i dr (2010): *Dijalogom protiv nasilja*, TPO Fondacija, Sarajevo.
6. Šeparović, Z. (1985): *Viktimologija - studije o žrtvama*, Tiskara "Zagreb" i Pravni fakultet, Zagreb.
7. Štirn, M., Minić, M. i sur. (2017): *Priručnik: Psihosocijalna podrška za žrtve nasilja u obitelji i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja*, ZOOM Desing d.o.o, Zagreb.
8. Termiz, Dž (2009): *Metodologija društvenih nauka*, Drugo dopunjeno i prošireno izdanje, NIK „Grafit“, Lukavac.

Naučni i stručni članci u časopisima i zbornicima radova, izvještaji i priručnici

1. Ajduković, M. (1994): *Nasilje u obitelji - pravni, psihologiski i socijalni čimbenici*. U I. Šimunović (Ur.), *Naša obitelj danas* (str. 7-17). Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi.
2. Ajduković D. i Ajduković M. (2010): *Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti*, Medicina Fluminensis,Zagreb.
3. Babović, M i dr (2013): *Rasprostranjenost i karakteristike nasilja nad ženama u BiH*, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
4. Galić, N. i dr (2010): *Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici u RS*, Priručnik za postupanje subjekta, zaštite,II dopunjeno izdanje,Banja Luka.
5. Halilović, M (2015): *Preživjele govore: Osrv na odgovore krivičnopravnog sistema na nasilje u porodici u BiH*, AI/DCAF, Sarajevo.
6. Hrnčić Z. i Bećirović F., (2018): *Postupanje u slučajevima nasilja u porodici*, Gender Centar Federacije BiH, Sarajevo.
7. Mamula, M. (2004): *Nasilje protiv žena*. U: V. Barada i Ž. Jelavić (ur.), *Uostalom diskriminaciju treba dokinuti: priručnik za analizu rodnih stereotipa* Zagreb: Centar za ženske studije, str. 65-81.
8. Miković, B (2013): *Pravo djeteta na zaštitu od nasilja u porodici – porodičnopravni aspekti*, Zbornik radova, Naučni skup: „Razvoj porodičnog prava – od nacionalnog do evropskog“, Pravni fakultet, Univerzitet Džemal Bijedić, Mostar, 2013, str. 224 – 235.

9. Nefić, I. (2005): *Nasilje i zakon*, Fondacija Heinrich Böll, Sarajevo.
10. Prava za sve (2010): *Vodič za borbu protiv nasilja u porodici: Kako pomoći žrtvama nasilja u porodici – osnovne informacije*, Sarajevo.
11. Radenović, S. (2012): *Bioetika i nasilje*, European Journal of Bioethics, 5(5), 206.
12. Tanović-Nikulec, E i dr (2010): *Priručnik za trening i edukaciju zdravstvenih radnika za postupanje u slučajevima nasilja u porodici*, Federalno ministarstvo zdravstva, Sarajevo.
13. Vida, S. Monks, R. C., Des Rosiers, P. (2002): *Prevalence and correlate of elder abuse in a geriatric psychiatry service*. Canadian Journal of Psychiatry 47, 459-467.

Pravni akti:

1. *Krivični zakon FBiH*, „Službene novine FBiH“ br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14. i 46/16.
2. *Pravilnik o načinu provođenja zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije*, “Službene novine FBiH”, br. 21/13.
3. *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH*, „Službene novine FBiH“ broj 20/13.
4. *Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini*, „Službeni glasnik BiH“ broj 102/09.
5. *Zakon o lječništvu FBiH*, "Službene novine FBiH", br. 56/13.
6. *Zakon o policijskim službenicima*, „Službene novine FBiH“ br. 27/05 i 70/08.
7. *Zakon o krivičnom postupku FBiH*, “Službene novine FBiH”, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14.
8. Council of Europe, *Konvencija o sprečavanju u borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici*, potpisana 11.05.2011. godine u Istanbulu a stupila je na snagu 01.08.2014. godine., dostupno <https://rm.coe.int/168046246e>, a pristup 10.04.2018. godine.
9. UN Dekleracija o eliminaciji nasilja nad ženama, usvojena na Općoj skupštini UN 20.12.1993.godine,48/104,dostupno <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/ljudska%20prava/2017/ravnopravnost%20spolova/Deklaracija%20o%20uklanjanju%20nasilja%20nad%20%C5%BEenama.pdf> a pristup 10.04.2018. godine.
10. *Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja u porodici*, dostupno http://propisi.ks.gov.ba/sites/propisi.ks.gov.ba/files/63_17.pdf, pristup 08.02.2019 godine.

11. *Pravilnik o načinu i mjestu provođenja zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti počinioca nasilja u porodici*, dostupno
http://mz.ks.gov.ba/sites/mz.ks.gov.ba/files/nasilje_u_porodici_microsoft_word - broj-99.pdf, pristup 08.02.2019 godine.

Izvještaji i drugi izvori:

1. Bego, A. i sur.(2011): *Mogućnosti zapošljavanja za žene koje su preživjele nasilje*, Zagreb:Autonomna ženska kuća Zagreb, dostupno:
<http://www.azkz.net/dokumenti/ccbad671a9d732dc24a8b76f2a604597.pdf> pristup (10.10.2019.)
2. Web portal, Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Izvještaj o radu Uprave policije MUP-a Kantona Sarajevo, dostupno <http://mup.ks.gov.ba/organizacija/izvjestajoradu>, pristup 08.02.2019 godine.
3. Web portal, Skupština Kantona Sarajevo, Izvještaj o izvršenju programa rada JU “Kantonalni centar za socijalni rad”, za 2017. godinu., dostupno
https://skupstina.ks.gov.ba/sites/skupstina.ks.gov.ba/files/izvjestac_centar_soc_rad.pdf, pristup 08.02.2019. godine.

On-line izvori:

1. Durkalić, M., *Ekonomsko nasilje nad ženama: Kroz kontrolu novca do kontrole partnerice*,
<https://www.diskriminacija.ba/teme/ekonomsko-nasilje-nad-%C5%BEenama-kroz-kontrolu-novca-do-kontrole-partnerice> pristup 10.10.2019.godine.
2. Fondacija lokalne demokratije, *Sigurna kuća-sklonište za žene i djecu žrtve nasilja u porodici Sarajevo*, dostupno
<https://www.fld.ba/stranica/sigurna-kuca-skloniste-za-zene-i-djecu-zrtve-nasilja-u-porodici>, pristup 20.04.2018.godine.
3. Sigurno mjesto, *Posljedice nasilja*,
<http://www.sigurnomjesto.hr/savjetovanje/posljedice-nasilja/>, pristup 10.10.2019.godine.
4. Vive žene-Centar za terapiju i rehabilitaciju Tuzla, *SOS telefon-1265*, dostupno
<https://www.vivezene.ba/servisi2.htm> , pristup 20.11.2018 godine.
5. Ženska soba -Centar za seksualna prava, *Posljedice seksualnog nasilja*, dostupno
<http://zenskasoba.hr/podrucja-rada/seksualno-nasilje/posljedice-seksualnog-nasilja/> pristup 10.10.2019 godine.
6. Web portal, Nezavisne novine: *U sigurnim kućama nema dovoljno mjesta: Žrtava deset puta više nego utočišta*, dostupno
<https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/U-sigurnim-kucama-nema-dovoljno-mjesta-Zrtava-deset-puta-vise-nego-utocista/523632> , a pristup 10.10.2019.godine.

PRILOZI

Prilog br. 1: ANKETNI UPITNIK

Poštovani/e,

molim Vas da izdvojite vrijeme i odgovorite iskreno na pitanja sadržana u upitniku koji je pred vama, a Vaši odgovori uz puno poštivanje anonimnosti kao i svih etičkih i profesionalnih kriterija, biti će korišteni isključivo za potrebe izrade magistarskog rada na temu: „**Zaštita žena od nasilja u porodici u zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine**“.

Zahvaljujem na razumijevanju i saradnji.

1. Struktura ispitanica u odnosu na njihovu dob

- 22 – 35
- 36 – 45
- 46 – 55
- više od 56

2. Slažete li se da Zakonodavstvo FBiH normira različite oblike zaštite i pomoći ženama/žrtvama nasilja u porodici?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se neslažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

3. Da li ste trpjeli nasilje radi očuvanja porodice?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se neslažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

4. Smatrate li da sigurna kuća ima veliki značaj u svrhu zaštite žena kao žrtva nasilja u porodici?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

5. Da li se slažete da blage kazne za počinitelje/nasilnike utiču na žrtvu tako da kreira stav da je bolje da živi sa nasilnikom, nego da živi sama u konstantnom strahu od nasilnika?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

6. Da li mislite da je drugačija praksa nego zakonske norme koje su propisani za žrtve nasilja?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

7. Da li se slažete da veliki broj žena trpi neku vrstu nasilja, a da nisu ni svjesne toga?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

8. Da li mislite da nedostatak stručnog kadra u oblasti socijalnog rada utiče na kvalitetu zaštite i osnaživanje žrtve?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

9. Da li mislite da se nasilju generalno kao temi posvećuje malo pažnje?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

10. Da li se slažete da loša socioekonomска situacija u zemlji općenito utiče na kvalitet zaštite žrtva nasilja?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

11. Da li imate povjerenje u rad nadležnih institucija? Ovo je pitanje postavljeno sa odgovorom DA ili NE

12. Da li se slažete da treba da prijavite nasilje?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

13. Da li se slažete da kada imate neki problem u porodici trebate potražiti stručnu pomoć?

- uopće se ne slažem
- uglavnom se ne slažem
- niti se slažem niti se ne slažem
- uglavnom se slažem
- u potpunosti se slažem

14. Da li mislite da policija čini dovoljno u slučajevima kada se nasilje dogodi? DA ili NE

15. Da li ste nekada u krugu porodice ili prijatelja razgovarali sa nekim na temu nasilja koje ste doživljavali? DA ili NE

16. Da li ste upoznati da u BiH postoji SOS broj za prijavu nasilja u porodici ? DA ili NE

17. Znate li da u FBiH postoji Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, koji štiti žrtvu i kažnjava počinitelje? DA ili NE

18. Da li je u vrijeme vašeg djetinjstva u porodici bilo nasilja? DA ili NE

19. Da li biste i sada nakon što ste prijavili nasilje ponovo vratili partneru? DA ili NE

20. Da li se osjećate sigurno u sigurnoj kući? DA ili NE

Prilog br. 2: POPIS GRAFIKONA

Grafikon br.1: Starosna dob ispitanica	35
Grafikon br.2: Svjesnost ispitanica o zakonom normiranoj zaštiti od nasilja u porodici.....	36
Grafikon br.3: Tolerancija žrtve na nasilje radi očuvanja porodice	36
Grafikon br.4: Značaj sigurne kuće za zaštitu žena-žrtava nasilja	37
Grafikon br.5: Blage kazne za počinitelje/nasilnike utiču na žrtvu	38
Grafikon br.6: Neusklađenost zakona i prakse.....	39
Grafikon br.7:Svjesnost žene o tome da trpi nasilje.....	39
Grafikon br.8: Nedostatak stručnog kadra u oblasti socijalnog rada utiče na kvalitetu zaštite i osnaživanja žrtve	40
Grafikon br.9: Društveni interes i posvećenost nasilju u porodici	41
Grafikon br.10: Socioekonomski odnosi u društvu i zaštita žrtava nasilja u porodici	41
Grafikon br.11: Povjerenje u rad nadležnih institucija	42
Grafikon br.12: Prijava nasilja	43
Grafikon br.13: Potreba za stručnom pomoći	43
Grafikon br.14: Rad policije.....	44
Grafikon br.15: Povjeravanje žrtve o nasilju članovima porodice i prijateljima	45
Grafikon br.16: Informisanost o postojanju SOS telefona	45
Grafikon br.17: Informisanost o postojanju Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH	46
Grafikon br.18:Prisustvo nasilja u porodici u djetinjstvu.....	47
Grafikon br.19: Prijava nasilja i povratak nasilniku.....	47
Grafikon br.20: Zaštićenost u sigurnoj kući	48

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
IZJAVA o autentičnosti radova

Naziv odsjeka i/ili katedre: Socijalni rad
Predmet: Nasilje u porodici

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Jasmina Nalo
Naslov rada: Zaštita žena od nasilja u porodici u zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine
Vrsta rada: Magistarski rad
Broj stranica: 58

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

14.02.2020.god.

Potpis
